

บทที่ ๔

ข้าราชการพลเรือน

ความหมายของ “ข้าราชการพลเรือน”

ระเบียบข้าราชการพลเรือนตราขึ้นมากโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้บังคับกับข้าราชการพลเรือนโดยเฉพาะ ดังนั้นการตีความคำว่า “ข้าราชการพลเรือน” หมายถึงใครบ้างจึงมีความสำคัญที่จะทำให้ทราบว่า ข้าราชการใดบ้างที่อยู่ภายใต้บังคับของระเบียบนี้

ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔ บัญญัติว่า “ข้าราชการพลเรือน” หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับบรรจุและแต่งตั้งตามพระราชบัญญัตินี้ให้รับราชการโดยได้รับเงินเดือนจากเงินงบประมาณหมวดเงินเดือนในกระทรวงทบวงกรมฝ่ายพลเรือน”

จากคำจำกัดความข้างต้นนี้ สามารถกล่าวได้ว่า บุคคลที่จะถือได้ว่าเป็นข้าราชการพลเรือนตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ จะมีลักษณะสำคัญ ๒ ประการดังต่อไปนี้

๑. ต้องเป็นผู้ได้รับบรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการพลเรือนตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งได้แก่ ข้าราชการพลเรือนสามัญ ข้าราชการพลเรือนในพระองค์ และข้าราชการประจำต่างประเทศพิเศษ ส่วนข้าราชการซึ่งมิได้รับบรรจุและแต่งตั้งตามกฎหมายดังกล่าวข้างต้น ถึงแม้ว่าจะเป็นข้าราชการฝ่ายพลเรือนในความหมายทั่วไป เช่น ผู้พิพากษา (ข้าราชการตุลาการ) ซึ่งได้รับบรรจุและแต่งตั้งตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวง (ข้าราชการการเมือง) ซึ่งได้รับบรรจุและแต่งตั้งตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนเมือง อาจารย์และข้าราชการมหาวิทยาลัย ซึ่งได้รับบรรจุและแต่งตั้งตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย ข้าราชการกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้รับบรรจุและแต่งตั้งตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการกรุงเทพมหานคร ข้าราชการกลาโหมพลเรือน ซึ่งได้รับบรรจุและแต่งตั้งตามข้อบังคับทหารว่าด้วยข้าราชการกลาโหมพลเรือน ฯลฯ ก็ไม่ถือเป็น “ข้าราชการพลเรือน” ตามกฎหมายระเบียบข้าราชการพลเรือน และไม่ต้องอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ด้วย

๒. ต้องเป็นผู้ซึ่งได้รับเงินเดือนจากเงินงบประมาณหมวดเงินเดือนในกระทรวงทบวงกรมฝ่ายพลเรือน โดยนัยดังกล่าวนี้ลูกจ้างของทางราชการซึ่งได้รับราชการโดยได้รับเงินเดือนจากเงินงบประมาณหมวดค่าจ้าง จึงไม่ถือว่าเป็นข้าราชการพลเรือน หรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ มิใช่ข้าราชการพลเรือนตามพระราชบัญญัตินี้เช่นเดียวกัน เพราะตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน องค์การรัฐวิสาหกิจไม่ถือเป็นกระทรวงทบวงกรม พนักงานรัฐวิสาหกิจจึงมิใช่ผู้ซึ่งรับราชการโดยได้รับเงินเดือนจากเงินงบประมาณหมวดเงินเดือนในกระทรวงทบวงกรมฝ่ายพลเรือน

ประเภทของข้าราชการพลเรือน

ตามระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ข้าราชการพลเรือนมี ๓ ประเภทคือ^๑

๑. ข้าราชการพลเรือนสามัญ
๒. ข้าราชการพลเรือนในพระองค์
๓. ข้าราชการประจำต่างประเทศพิเศษ

สำหรับข้าราชการตำรวจซึ่งเคยจัดเป็นข้าราชการพลเรือนประเภทหนึ่งนั้น บัดนี้ได้แยกข้าราชการตำรวจมาขึ้นกับระเบียบข้าราชการตำรวจโดยเฉพาะแล้ว ตั้งแต่วันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๑ เป็นต้นไปและข้าราชการครูก็ได้แยกออกไปใช้ระเบียบข้าราชการครูโดยเฉพาะแล้วตั้งแต่วันที่ ๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ เป็นต้นไป นอกจากนี้ข้าราชการพลเรือนรัฐพาณิชย์ซึ่งเคยจัดเป็นข้าราชการพลเรือนประเภทหนึ่งเช่นกันก็ได้ยกเลิกไปตามกฎหมายระเบียบข้าราชการพลเรือนฉบับปัจจุบันด้วย

ข้าราชการพลเรือนสามัญ ได้แก่ ข้าราชการพลเรือนซึ่งรับราชการโดยได้รับเงินเดือนในอัตราสามัญ และได้รับแต่งตั้งตามที่บัญญัติไว้ในลักษณะ ๓ ซึ่ง “ลักษณะ ๓” หมายถึง ในกฎหมายระเบียบข้าราชการพลเรือนปัจจุบันที่ว่าด้วยข้าราชการพลเรือนสามัญในรายละเอียดที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งจะได้ศึกษาในรายละเอียดดังกล่าวต่อไป กล่าวโดยทั่วไปแล้วข้าราชการพลเรือนสามัญได้แก่ ข้าราชการพลเรือนทั่วไปที่ปฏิบัติงานประจำอยู่ตามกระทรวง ทบวง กรมฝ่ายพลเรือน หรือจังหวัด อำเภอในราชการส่วนภูมิภาคและมิใช่ข้าราชการพลเรือนประเภทใดประเภทหนึ่งในอีก ๒ ประเภทข้างต้น

ข้าราชการพลเรือนในพระองค์ ได้แก่ ข้าราชการพลเรือนซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในองค์พระมหากษัตริย์ ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ได้แก่ ข้าราชการพลเรือนในสังกัดสำนักพระราชเลขาธิการ และสำนักพระราชวังเท่านั้น^๒

ข้าราชการประจำต่างประเทศพิเศษ ได้แก่ ข้าราชการพลเรือนซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในต่างประเทศในกรณีพิเศษ โดยเหตุผลทางการเมือง ตามที่บัญญัติไว้ในลักษณะ ๕ ซึ่ง “ลักษณะ ๕” หมายถึง ในกฎหมายระเบียบข้าราชการพลเรือนปัจจุบันที่ว่าด้วยข้าราชการประจำต่างประเทศพิเศษ ในรายละเอียดที่ได้กำหนดไว้ ตำแหน่งที่อาจแต่งตั้งข้าราชการประจำต่างประเทศพิเศษไปดำรงตำแหน่งได้แก่ ตำแหน่งเอกอัครราชทูต กงสุลใหญ่ กงสุล และตำแหน่งอื่นที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ในต่างประเทศตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.^๓ ในปัจจุบันนี้ นอกจากตำแหน่งทั้ง ๓ ดังกล่าวแล้ว ยังไม่ปรากฏว่ามีกฎ ก.พ. กำหนดให้ตำแหน่งอื่นใดอีกที่อาจบรรจุได้จากข้าราชการประจำต่างประเทศพิเศษ แต่มีข้อสังเกตว่าตำแหน่งที่อาจบรรจุจากข้าราชการประจำต่างประเทศพิเศษนี้จะบรรจุจากข้าราชการพลเรือนสามัญก็ได้ ดังนั้นจึงไม่แนบเสมอไปว่าผู้ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต กงสุลใหญ่ หรือกงสุล จะต้องเป็นข้าราชการประจำต่างประเทศพิเศษทุกคนไป

จากคำนิยามของข้าราชการพลเรือนประเภทต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าข้าราชการพลเรือนในสังกัดกระทรวงทบวงกรมฝ่ายพลเรือนส่วนใหญ่ที่อยู่ภายใต้ระเบียบข้าราชการพลเรือนยกเว้นข้าราชการพลเรือนในสังกัดสำนักพระราชวัง สำนักราชเลขาธิการ และบางส่วนของกระทรวงต่างประเศล้วนเป็น “ข้าราชการพลเรือนสามัญ” ทั้งสิ้น จึงอาจกล่าวได้ว่า “ข้าราชการพลเรือนสามัญ” เป็นข้าราชการประเภทหลักของข้าราชการพลเรือน

คุณสมบัติทั่วไปของข้าราชการพลเรือน

มาตรา ๓๐ ของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ บัญญัติว่า ผู้ที่จะเข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือนต้องมีคุณสมบัติทั่วไปดังต่อไปนี้

๑. มีสัญชาติไทย

ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ บุคคลอาจได้สัญชาติไทย ๓ วิธีด้วยกันคือ ก. โดยการเกิด ข. โดยการสมรส และ ค. โดยการแปลงสัญชาติ^๔ การได้สัญชาติไทยโดยการเกิด ได้แก่ กรณีผู้เกิดซึ่งมีบิดาเป็นคนไทย ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย หรือผู้เกิดนอกราชอาณาจักรไทยโดยมารดาเป็นคนไทย แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือบิดาไม่มีสัญชาติ หรือกรณีผู้เกิดในราชอาณาจักรไทยยอมได้สัญชาติไทย โดย ๒ กรณีแรกเป็นไปตามหลักสายเลือด ส่วนกรณีหลังเป็นไปตามหลักดินแดน ยกเว้นบุตรของเจ้าหน้าที่คณะทูตไม่ได้สัญชาติไทย การได้สัญชาติโดยการสมรสเกิดจากการสมรสระหว่างชายไทยกับหญิงต่างชาติ ในกรณีเช่นนี้หญิงต่างชาติอาจขอถือสัญชาติไทยตามสามีได้ส่วนการได้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาตินั้น ผู้ขอแปลงสัญชาติได้ต้องมีคุณสมบัติดังนี้

(๑) บรรลุนิติภาวะตามกฎหมายไทยและกฎหมายของประเทศตน ยกเว้นบุคคลที่ไร้สัญชาติให้ถือกฎหมายไทยอย่างเดียว

(๒) มีความประพฤติดีมีอาชีพเป็นหลักฐาน

(๓) มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรไทยต่อเนื่องกันมานับถึงวันยื่นคำร้องขอแปลงสัญชาติเป็นเวลาไม่น้อย ๕ ปี โดยไม่ขาดตอน

(๔) มีความรู้ภาษาไทยตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงมหาดไทย คืออ่านและเขียนภาษาไทยได้^๕

นอกจากนี้ยังจะต้องเสียค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดไว้ด้วย

๒. มีอายุไม่ต่ำกว่า ๑๘ ปี

ในที่นี้ให้นับถึงวันปิดรับสมัคร^๖ เกี่ยวกับอายุขั้นต่ำนี้มีข้อน่าสังเกตว่ากำหนดไว้ค่อนข้างสูง ไม่สอดคล้องกับอายุของผู้สำเร็จการศึกษา ม.ศ.๓ หรือ ม.๓ ใหม่ ซึ่งปกติมักจะจบกันในราวอายุ ๑๕-๑๖ ปี ทำให้ผู้สำเร็จการศึกษา ม.ศ.๓ เดิมหรือ ม.๓ ใหม่ ซึ่งมีคุณสมบัติจะเข้ารับราชการได้ ไม่อาจเข้ารับราชการได้ทันทีจะต้องรอไปจนกว่าจะมีอายุครบ ๑๘ ปี อีกประการหนึ่งวัยทำงานนั้นหลักสากลเริ่มจากอายุ ๑๕ ปี จึงน่าที่จะมีการแก้ไขคุณสมบัติเรื่องอายุขั้นต่ำให้สอดคล้องกับวัยของผู้สำเร็จการศึกษา ม.ศ.๓ เดิม หรือ ม.๓ ใหม่

สำหรับอายุขั้นสูง ระเบียบฯ มิได้กำหนดไว้ ทำให้เข้าใจไปว่าบุคคลที่มีอายุไม่ต่ำกว่า ๑๘ ปี ขึ้นไปทุกคนอยู่ในเกณฑ์เป็นข้าราชการได้ ความจริงแล้วไม่เป็นเช่นนั้นเพราะกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการกำหนดว่า ข้าราชการเมื่อมีอายุครบ ๖๐ ปีบริบูรณ์ในปีงบประมาณปีใดจะต้องพ้นจากราชการในปีงบประมาณนั้น^๗ ดังนั้นผู้มีอายุครบ ๖๐ ปีจึงไม่อาจสมัครเข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือนได้

๓. เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยด้วยความบริสุทธิ์ใจ

คุณสมบัติข้อนี้ค่อนข้างจะตรวจสอบได้ยาก เพราะเป็นเรื่องของจิตใจแม้จะพอสังเกตได้จากพฤติกรรมของบุคคล แต่ก็เป็นเรื่องที่อาจโต้แย้งได้ สำหรับเหตุผลที่กำหนดเช่นนี้ก็เนื่องจากว่าข้าราชการประจำมีฐานะเป็นเสมือนเครื่องมือของรัฐบาล รัฐบาลผูกพันตัวเองที่จะต้องบริหารราชการให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ดังนั้นข้าราชการประจำจะปฏิบัติหน้าที่ไปได้ราบรื่น ปัจจัยประการหนึ่งก็คือต้องมีความเลื่อมใสในระบอบการปกครองนั้นเป็นเบื้องต้น

๔. ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งข้าราชการการเมือง

ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ กำหนดว่าตำแหน่งข้าราชการการเมืองมี ๒๐ ตำแหน่ง เช่น ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวง เลขาธิการนายกรัฐมนตรี เลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวง ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวง เป็นต้น^๙ และตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๒๘ กำหนดตำแหน่งในกรุงเทพมหานครอีก ๘ ตำแหน่งให้เป็นข้าราชการการเมืองตามกฎหมายระเบียบข้าราชการการเมือง เช่น ตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เลขานุการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ผู้ช่วยเลขานุการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เป็นต้น^๙ สำหรับเหตุผลที่บัญญัติห้ามข้าราชการการเมืองมาดำรงตำแหน่งข้าราชการประจำก็โดยมีวัตถุประสงค์จะแยกข้าราชการการเมืองกับข้าราชการประจำออกจากกัน มิให้ก้าวก่ายกัน ข้าราชการประจำจะได้เป็นกลางในทางการเมือง ตามหลักการของระบบคุณธรรม

๕. ไม่เป็นผู้มีกายทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ไร้ความสามารถ หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.

โรคตามที่ ก.พ.กำหนดได้แก่ โรคเรื้อนในระยะติดต่อหรือในระยะที่ปรากฏอาการเป็นที่รังเกียจแก่สังคม วัณโรคในระยะอันตราย โรคเท้าช้างในระยะที่ปรากฏอาการเป็นที่น่ารังเกียจแก่สังคม โรคยาเสพติดให้โทษ และโรคพิษสุราเรื้อรัง^{๑๐}

๖. ไม่เป็นผู้อยู่ในระหว่างถูกสั่งให้พักราชการ หรือถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน หรือตามกฎหมายอื่น

มาตรการให้พักราชการหรือให้ออกจากราชการไว้ก่อนเป็นมาตรการที่จะใช้กับข้าราชการที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง และเรื่องยังอยู่ในระหว่างการสอบสวน หรือรอการพิจารณาชี้ขาด ส่วนคำว่า “กฎหมายอื่น” นั้น หมายถึงกฎหมายทำนองเดียวกับระเบียบข้าราชการพลเรือน เช่น พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย เป็นต้น

๗. ไม่เป็นผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดีจนเป็นที่รังเกียจของสังคม

“ศีลธรรม” หมายถึง ความประพฤติที่ดีที่ชอบ^{๑๑} และในข้อนี้ได้จำกัดขอบเขตให้ชัดเจนว่าเป็นกรณีบกพร่องในศีลธรรมอันดีที่สังคมรังเกียจ

๘. ไม่เป็นกรรมการพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง

เดิมตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนบัญญัติห้ามมิให้ข้าราชการประจำเป็นกรรมการพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมืองในเรื่องข้อห้ามทางวินัย

แต่พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนฉบับปัจจุบัน บัญญัติข้อนี้ไว้เป็นคุณสมบัติทั่วไปที่ต้องห้ามในการเป็นข้าราชการ เพราะต้องการให้ข้าราชการประจำวางตัวเป็นกลางในทางการเมืองตามหลักการของระบบคุณธรรม

๘. ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย

“บุคคลล้มละลาย” เกิดจากการกรณีมีคำสั่งศาลให้เป็นบุคคลล้มละลาย เพราะมีหนี้สินล้นพ้นตัว ไม่สามารถชำระแก่เจ้าหนี้ได้ โดยทั่วไปศาลจะสั่งให้เป็นบุคคลล้มละลายจะต้องมีหนี้สินตั้งแต่ ๓๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป^{๑๒}

คุณสมบัติข้อนี้ใช้คำว่าเป็นบุคคลล้มละลาย จึงหมายความว่า จะขาดคุณสมบัติเฉพาะผู้ที่กำลังเป็นบุคคลล้มละลายอยู่เท่านั้น บุคคลที่เคยล้มละลายและพ้นจากการล้มละลายแล้วจึงไม่ขาดคุณสมบัติทั่วไปตามข้อนี้

๑๐. ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเพราะกระทำความผิดทางอาญา เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

“คำพิพากษาถึงที่สุด” หมายถึงคำพิพากษาที่เสร็จเด็ดขาด คู่กรณีไม่อุทธรณ์ หรือฎีกาต่อเพื่อให้ศาลพิจารณาคำพิพากษาใหม่ “ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท” คือความผิดที่ถือว่าผู้กระทำมิได้เจตนากระทำ^{๑๓} ส่วน “ความผิดลหุโทษ” เป็นความผิดเล็กน้อย เป็นความผิดชั้นเบา ปกติจะมีโทษจำคุกไม่เกิน ๑ เดือน หรือโทษปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท หรือทั้งปรับทั้งจำ^{๑๔}

๑๑. ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ

โทษให้ออก ปลดออก และไล่ออกเป็นโทษผิดวินัยชั้นร้ายแรง ผู้ถูกลงโทษดังกล่าวจึงอาจสันนิษฐานได้ว่าเป็นผู้มีความประพฤติไม่สุจริตนัก ส่วนคำว่า “รัฐวิสาหกิจ” หมายถึง องค์การหรือหน่วยงานที่รัฐบาลถือหุ้นมากกว่า ๕๐% ขึ้นไป เช่น ๕๐.๑% เป็นต้น

๑๒. ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษให้ออก หรือปลดออก เพราะกระทำผิดวินัยตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน หรือตามกฎหมายอื่น

ข้อนี้มีเหตุผลทำนองเดียวกับข้อ ๑๑

๑๓. ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษไล่ออก เพราะกระทำผิดวินัยตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน หรือตามกฎหมายอื่น

ข้อนี้มีเหตุผลทำนองเดียวกับข้อ ๑๑ และข้อ ๑๒ สำหรับ “โทษไล่ออก” นี้ ถือเป็นโทษผิดวินัยที่หนักหรือร้ายแรงกว่าโทษให้ออก และปลดออก

๑๔. ไม่เป็นผู้เคยกระทำการทุจริตในการสอบเข้ารับราชการ

ผู้กระทำการทุจริตไม่ว่าในเรื่องใดๆ รวมตลอดไปถึงผู้กระทำการทุจริตในการสอบเข้ารับราชการ ถือว่าเป็นผู้ที่ไว้เกียรติเชื่อถือไม่ได้ ไม่สมควรให้ทำหน้าที่รับผิดชอบต่องานของทางราชการ ซึ่งเป็นงานเกี่ยวข้องกับประโยชน์ได้เสียของประชาชนส่วนรวม

จากข้อกำหนดว่าด้วยคุณสมบัติทั่วไปของข้าราชการพลเรือนนี้ ย่อมตีความได้ว่า ผู้ที่ขาดคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อย่อมเข้ารับราชการไม่ได้ และสำหรับผู้ที่เข้าราชการอยู่ก่อนแล้ว ถ้าปรากฏในภายหลังว่าเป็นผู้ขาดคุณสมบัติก็จะมีผลให้ต้องออกจากราชการไป

อย่างไรก็ตาม ผู้ขาดคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้นบางประการ ก.พ.อาจพิจารณายกเว้นให้เข้ารับราชการได้ โดยมีหลักเกณฑ์การพิจารณาดังนี้^{๑๕}

(๑) ผู้ซึ่งขาดคุณสมบัติตามข้อ ๗ เนื่องจากเป็นผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดีจนเป็นที่รับเกียจของสังคม ตามข้อ ๘ เนื่องจากเป็นบุคคลล้มละลาย ตามข้อ ๑๐ เนื่องจากเป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเพราะกระทำความผิดทางอาญา เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ หรือตามข้อ ๑๔ เนื่องจากเป็นผู้เคยกระทำการทุจริตในการสอบเข้ารับราชการ ผู้ขาดคุณสมบัติทั่วไปดังกล่าวข้างต้น ก.พ.อาจพิจารณายกเว้นให้เข้ารับราชการได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวไม่มีเงื่อนไขเกี่ยวกับเวลาบังคับว่า ผู้นั้นได้มีเหตุที่ทำให้ขาดคุณสมบัติดังกล่าวมาแล้วนานเท่าใด

(๒) ผู้ที่ขาดคุณสมบัติตามข้อ ๑๑ เนื่องจากเป็นผู้เคยถูกลงโทษให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ หรือตามข้อ ๑๒ เนื่องจากเป็นผู้เคยถูกลงโทษให้ออก หรือปลดออก เพราะกระทำความผิดวินัยตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนหรือตามกฎหมายอื่น และมีใช่เป็นกรณีออกจากงานหรือออกจากราชการ เพราะทำผิดในกรณีทุจริตต่อหน้าที่ ก.พ.อาจพิจารณายกเว้นให้เข้ารับราชการได้ โดยมีเงื่อนไขเกี่ยวกับเวลาว่า ถ้าผู้นั้นได้ออกจากงานหรือออกจากราชการไปเกิน ๒ ปีแล้ว

(๓) ผู้ที่ขาดคุณสมบัติตามข้อ ๑๓ เนื่องจากเป็นผู้เคยถูกลงโทษไล่ออกเพราะกระทำความผิดวินัยตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนหรือตามกฎหมายอื่น และมีใช่เป็นกรณีออกจากราชการเพราะกระทำความผิดในกรณีทุจริตต่อหน้าที่ ก.พ.อาจพิจารณายกเว้นให้เข้ารับราชการได้ โดยมีเงื่อนไขเกี่ยวกับเวลาบังคับว่า ถ้าผู้นั้นได้ออกจากราชการไปเกิน ๓ ปีแล้ว

ส่วนการพิจารณาลงมติของ ก.พ.ในเรื่องการยกเว้นคุณสมบัติของข้าราชการพลเรือนนี้ กฎหมายได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้อย่างเข้มงวดกวดขัน ดังนี้

(๑) การลงมติในเรื่องดังกล่าวให้กระทำโดยลับ

(๒) มติของ ก.พ.ในการประชุมปรึกษาฯในวันเช่นนี้ต้องได้คะแนนเสียง ๔ ใน ๕ ของจำนวนกรรมการในที่ประชุม

ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันว่า ก.พ.ได้พิจารณาเรื่องนี้โดยมิได้ถูกอิทธิพลใดบังคับ ชูเชิญหรือทำให้ต้องเกรงกลัวอิทธิพลของผู้ใด และเป็นเรื่องที่กรรมการ ก.พ.ส่วนมากเห็นสมควรแล้ว

อนึ่งการขอยกเว้นและในการพิจารณายกเว้นในกรณีที่ขาดคุณสมบัติทั่วไป ให้เป็นไปตามระเบียบที่ ก.พ. วางไว้

เชิงอรรถ

- ๑ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๒๙
- ๒ เฟื่องอ้าง, มาตรา ๑๓๑ และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน
ในพระองค์ พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓
- ๓ เฟื่องอ้าง, มาตรา ๑๓๒
- ๔ พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๔๙๕ และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.
๒๔๙๙ และ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๐๓ มาตรา ๗-๙
- ๕ กฎกระทรวง (พ.ศ. ๒๔๙๕) ออกตามความในพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.
๒๔๙๔ ข้อ ๒
- ๖ หนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ นว ๑๑/๒๕๐๔ ลงวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๐๕
- ๗ พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. ๒๔๙๔ มาตรา ๑๙
- ๘ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔
- ๙ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๒๘ มาตรา ๕๘
- ๑๐ กฎ ก.พ. ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๓๕)
- ๑๑ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ หน้า ๗๖๐
- ๑๒ พระราชบัญญัติ ล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๙๓ มาตรา ๗-๙
- ๑๓ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๙ วรรค ๔
- ๑๔ เฟื่องอ้าง, มาตรา ๑๐๒
- ๑๕ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๐ วรรค ๒

ภาคผนวกท้ายบท

(สำเนา)

ที่ นร ๐๗/๐๕.๓/ว ๒๑

สำนักงาน ก.พ.

ถนนพิษณุโลก กท. ๑๐๓๐๐

๑๒ ตุลาคม ๒๕๓๕

เรื่อง ระเบียบ ก.พ. ว่าด้วยการขอและการพิจารณายกเว้นในกรณีที่ขาดคุณสมบัติทั่วไป
พ.ศ. ๒๕๓๕

เรียน (เวียนกระทรวงทบวงกรมและจังหวัด)

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาระเบียบ ก.พ. ว่าด้วยการขอและการพิจารณายกเว้นในกรณีที่ขาด
คุณสมบัติทั่วไป พ.ศ. ๒๕๓๕

ด้วย ก.พ.ได้ออกระเบียบ ก.พ. ว่าด้วยการขอและการพิจารณายกเว้นในกรณี
ที่ขาดคุณสมบัติทั่วไป พ.ศ. ๒๕๓๕ ดังปรากฏตามสำเนาระเบียบที่ส่งมาพร้อมนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) ชนะ อินสว่าง

(นายชนะ อินสว่าง)

รองเลขาธิการ ก.พ. ปฏิบัติราชการแทน

เลขาธิการ ก.พ.

สำนักเสริมสร้างวินัยและรักษาระบบคุณธรรม

ส่วนอุทธรณ์และร้องทุกข์

โทร. ๒๕๑๔๕๑

โทรสาร ๒๕๑๔๕๗๓

(สำเนา)

ระเบียบ ก.พ.

ว่าด้วยการขอและการพิจารณายกเว้นในกรณีที่ขาดคุณสมบัติทั่วไป พ.ศ. ๒๕๓๕

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๘ (๕) และมาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ก.พ.ออกระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบ ก.พ.ว่าด้วยการขอและการพิจารณายกเว้นในกรณีที่ขาดคุณสมบัติทั่วไป พ.ศ. ๒๕๓๕”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ข้อ ๓ ผู้ใดขาดคุณสมบัติทั่วไปในการที่จะเข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือน ตามมาตรา ๓๐ (๗) (๘) (๑๐) (๑๑) (๑๒) (๑๓) หรือ (๑๔) และเป็นกรณีที่ ก.พ.อาจพิจารณา ยกเว้นให้เข้ารับราชการได้ตามมาตรา ๓๐ วรรคสอง ถ้าผู้นั้นประสงค์จะขอให้ ก.พ.พิจารณา ยกเว้นในกรณีที่ขาดคุณสมบัติทั่วไปเพื่อจะเข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือน โดยมีผู้มี เกี่ยวรติอันควรเชื่อถือได้ไม่น้อยกว่าสองคนเป็นผู้รับรองความประพฤติให้ยื่นคำขอตามแบบ ยว.๑ และหนังสือรับรองตามแบบ ยว.๒ ทำยระเบียบนี้ พร้อมทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การขอให้ ก.พ.พิจารณายกเว้นในกรณีที่ขาดคุณสมบัติทั่วไปเพื่อสมัครกลับเข้ารับ ราชการตามมาตรา ๖๕ หรือมาตรา ๖๖ จะยื่นคำขอตามวรรคหนึ่งต่อเลขาธิการ ก.พ. หรือ ต่อหัวหน้าส่วนราชการที่จะสมัครเข้ารับราชการก็ได้

ข้อ ๔ ในกรณีที่มีผู้ยื่นคำขอตามข้อ ๓ ต่อเลขาธิการ ก.พ. ให้สำนักงาน ก.พ. ส่ง เรื่องให้หัวหน้าส่วนราชการที่ผู้ยื่นคำขอประสงค์จะสมัครกลับเข้ารับราชการ พิจารณาตาม หลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.พ.กำหนด ตามมาตรา ๖๕ หรือมาตรา ๖๖ แล้วแต่กรณี และถ้า ต้องการจะรับผู้ยื่นคำขอนั้นเข้ารับราชการ ก็ให้ดำเนินการสอบสวนเพื่อให้ทราบรายละเอียด เกี่ยวกับประวัติส่วนตัว ประวัติการรับราชการ หรือการทำงาน การประกอบคุณงามความดี ความผิดหรือความเสื่อมเสีย และความประพฤติของผู้นั้น โดยให้สอบสวนจากผู้นั้น บัญชีบัญชี บัญชี หรือหัวหน้างาน และผู้มีเกี่ยวข้องที่อยู่ใกล้ชิดอันควรเชื่อถือได้ แล้วพิจารณาอีกชั้นหนึ่งว่า ยัง ต้องการจะรับผู้นั้นเข้ารับราชการหรือไม่ ถ้าต้องการรับ ก็ให้แจ้งและส่งเรื่องการสอบสวน ดังกล่าว พร้อมทั้งเอกสารหลักฐานการสอบสวนนั้นให้สำนักงาน ก.พ.ดำเนินการต่อไป และ ถ้าเป็นกรณีตามมาตรา ๖๖ ก็ให้ส่งเรื่องการขอให้ ก.พ.พิจารณาอนุมัติตามมาตรา ๖๖ พร้อม กันด้วย

ในกรณีที่ส่วนราชการตามวรรคหนึ่งไม่ต้องการรับผู้ยื่นคำขอนั้นเข้ารับราชการ ก็ให้แจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ยื่นและสำนักงาน ก.พ.ทราบ

ในกรณีที่ส่วนราชการตามวรรคหนึ่งไม่แจ้งผลการพิจารณาให้สำนักงาน ก.พ.ทราบ ภายในหกเดือนนับแต่วันที่สำนักงาน ก.พ.ส่งเรื่องไปให้ ถือว่าส่วนราชการนั้นไม่ต้องการจะรับบรรจุ ให้สำนักงาน ก.พ.ยุติเรื่องและแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ยื่นคำขอทราบ

ในกรณีที่ผู้ยื่นคำขอตามข้อ ๓ ต่อหัวหน้าส่วนราชการ ก็ให้พิจารณาดำเนินการตามวรรคหนึ่งและวรรคสองโดยอนุโลม

ข้อ ๕ เมื่อสำนักงาน ก.พ.ได้รับเรื่องการสอบสวนตามข้อ ๔ วรรคหนึ่ง และเห็นว่าข้อเท็จจริงและเอกสารหลักฐานเพียงพอที่จะประกอบการพิจารณาของ ก.พ. ก็ให้ดำเนินการนำเสนอ ก.พ. เพื่อพิจารณาลงมติลับตามมาตรา ๓๐

ข้อ ๖ การขอยกเว้นในกรณีที่ขาดคุณสมบัติทั่วไปเพื่อสมัครสอบแข่งขันตามมาตรา ๔๗ หรือเพื่อเข้ารับการศึกษาคัดเลือก ตามมาตรา ๕๐ ให้ยื่นคำขอตามข้อ ๓ ต่อเลขาธิการ ก.พ. และให้สำนักงาน ก.พ.รวบรวมข้อเท็จจริงและเอกสารหลักฐานต่างๆ ให้เพียงพอที่จะประกอบการพิจารณาของ ก.พ. แล้วดำเนินการนำเสนอ ก.พ. เพื่อพิจารณาลงมติลับตามมาตรา ๓๐

ข้อ ๗ ในกรณีที่ ก.พ. ได้พิจารณาลงมติสำหรับผู้ขอยกเว้นในกรณีที่ขาดคุณสมบัติทั่วไปรายใด และผู้นั้นไม่ได้รับการยกเว้น การขอให้ ก.พ. พิจารณายกเว้นในกรณีที่ขาดคุณสมบัติทั่วไปอีก ผู้นั้นจะขอได้ต่อเมื่อเวลาได้ล่วงเลยไปแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปีนับแต่วันที่ ก.พ.ลงมติ

ข้อ ๘ ให้เลขาธิการ ก.พ. รักษาการตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๕

(ลงชื่อ) เกษม สุวรรณกุล

(นายเกษม สุวรรณกุล)

รองนายกรัฐมนตรี

ผู้รับมอบหมายจากนายกรัฐมนตรี

ประธาน ก.พ.

คำขอยกเว้นคุณสมบัติทั่วไป

เขียนที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เรื่อง ขอยกเว้นคุณสมบัติทั่วไปเพื่อ.....

เรียน(๑)

ข้าพเจ้า.....อยู่บ้านเลขที่.....

ถนน.....ตรอก/ซอย.....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....เป็นผู้ขาดคุณสมบัติทั่วไป

ตามมาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ และประสงค์
จะขอให้ ก.พ.พิจารณายกเว้นในกรณีที่ขาดคุณสมบัติเพื่อ.....

..(๒)

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. ข้าพเจ้าเกิดเมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ปัจจุบันมีวุฒิ.....

๒. ข้าพเจ้าเป็นผู้ขาดคุณสมบัติทั่วไปตามมาตรา ๓๐ (.....) แห่งพระราชบัญญัติ
ระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ ตั้งแต่วันที่.....เดือน.....

พ.ศ..... โดยมีกรณีคือ.....

๓. ก่อนตกเป็นผู้ขาดคุณสมบัติดังกล่าว ข้าพเจ้าเคยประกอบอาชีพ (ทำอะไร ที่ใด
ตั้งแต่เมื่อใดถึงเมื่อใด ให้ระบุโดยละเอียดทุกแห่ง).....

เลิกประกอบอาชีพดังกล่าวเพราะ.....

๔. ก่อนตกเป็นผู้ขาดคุณสมบัติ ข้าพเจ้าได้ประกอบคุณงามความดีคือ.....

ได้ทำความผิดหรือความเสื่อมเสียคือ.....

๕. หลังจากตกเป็นผู้ขาดคุณสมบัติแล้ว ข้าพเจ้าได้ประกอบอาชีพ (ทำอะไร ที่ได้ตั้งแต่เมื่อใดถึงเมื่อใด มีตำแหน่งหน้าที่การงานอย่างไร ให้ระบุโดยละเอียด ทุกแห่งจนถึงปัจจุบัน).....

๖. หลังจากตกเป็นผู้ขาดคุณสมบัติแล้ว ข้าพเจ้าได้ประกอบคุณงามความดีคือ.....

ได้ทำความผิดหรือความเสื่อมเสียคือ.....

๗. ข้าพเจ้ามีผู้รับรองความประพฤติสำหรับระยะเวลาหลังจากที่ได้ตกเป็นผู้ขาดคุณสมบัติแล้ว (อย่างน้อย ๒ คน) คือ.....

๘. ข้าพเจ้าได้ยื่นเอกสารเพื่อประกอบการพิจารณาคือ

(๑) ภาพถ่ายหลักฐานแสดงวุฒิคือ.....

(๒) สำเนาเอกสารแสดงการตกเป็นผู้ขาดคุณสมบัติคือ.....

(๓) ประวัติการทำงานโดยมีหนังสือรับรองของผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้าง ว่าทำงานในหน้าที่อย่างไร ผลของงานในหน้าที่เป็นอย่างไร และออกจากงานนั้นเพราะเหตุใด (ถ้าเคยทำงานหลายแห่งให้ส่งประวัติและหนังสือรับรองของผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างทุกแห่ง)

(๔) หนังสือรับรองความประพฤติของผู้รับรองตาม ๗

(๕)

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการต่อไปด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ)

(.....)

หมายเหตุ

(๑) กรณียื่นคำขอต่อสำนักงาน ก.พ. ก็ให้เรียนเลขาธิการ ก.พ. ถ้ายื่นคำขอต่อหัวหน้าส่วนราชการที่จะสมัครเข้ารับราชการ ก็ให้เรียกหัวหน้าส่วนราชการนั้น

(๒) ให้ระบุความประสงค์ว่าจะขอเข้ารับการบรรจุโดยการคัดเลือกหรือจะสมัครกลับเข้ารับราชการในตำแหน่งใด ส่วนราชการใด หรือจะสมัครสอบแข่งขันเข้ารับราชการในตำแหน่งใด

หนังสือรับรองความประพฤติ

เขียนที่.....
 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
 ข้าพเจ้า.....อยู่บ้านเลขที่.....
 ถนน.....ตรอก/ซอย.....ตำบล/แขวง.....
 อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....โทรศัพท์.....
 อาชีพ.....ตำแหน่ง.....สถานที่ทำงาน.....
โทรศัพท์.....เกี่ยวข้องกับ.....
โดยเป็น.....และได้รู้จักกันมาเป็นเวลา.....ปี
 ขอรับรองว่าหลังจากที่.....ตกเป็นผู้ขาดคุณสมบัติทั่วไปตาม
 มาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ แล้ว ได้ประกอบ
 อาชีพ (ทำอะไร ที่ใด ตั้งแต่เมื่อใดถึงเมื่อใดบ้าง).....

และ.....มีความประพฤติ.....

หลังจากตกเป็นผู้ขาดคุณสมบัติแล้ว.....ได้ประกอบคุณงามความดีคือ.....

ได้ทำความผิดหรือความเสื่อมเสียคือ.....

(ลงชื่อ)

ผู้รับรอง

()

หมายเหตุ ผู้รับรองควรเป็นผู้บังคับบัญชาเดิม นายจ้าง กำนันผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้มีเกียรติ
 อันควรเชื่อถือได้อื่น